

Virginia Woolf

Liefst schepsel

Brieven aan Vita Sackville-West

Vertaald, ingeleid en geannoteerd
door Han van der Vegt

Uitgeverij Van Oorschot
Amsterdam

Inhoud

7	Inleiding
23	Biografische schetsen van de belangrijkste personen
	Deel I – Zeg me niet dat het een illusie is
33	Hoofdstuk 1 – Geen avondkleding alstublieft
40	Hoofdstuk 2 – Dit kan ik je beloven: als jij mij verzint, dan verzin ik jou
70	Hoofdstuk 3 – Behangen met druiven, roze van de parels
	Deel II – Het effect van geografie op de geest
89	Hoofdstuk 4 – Op en neer gaan we, onstuimig en onophoudelijk
123	Hoofdstuk 5 – Baad mij weer in rust
156	Hoofdstuk 6 – Je zult blij zijn te horen dat het erger wordt
194	Hoofdstuk 7 – Je moet je uitsloven om me elke seconde te begoochelen
	Deel III – De hectische dolfijnenkleuren van verval
224	Hoofdstuk 8 – Hier zijn Bosmans Potto en het Pinché-aapje
246	Hoofdstuk 9 – Als een vlinder op een warme steen
271	Hoofdstuk 10 – Een zwaarte tussen de derde en de vierde rib
293	Hoofdstuk 11 – Geen wortels in gewone grond

	Deel I v – Ter nagedachtenis aan de bruinvis in het roze raam
319	Hoofdstuk 12 – Ik zie mijn eigen waardeloosheid en mislukking zo duidelijk
344	Hoofdstuk 13 – Ik keek recht in de harten van de vissen
372	Hoofdstuk 14 – De absolute noodzaak absoluut eerlijk te zijn
391	Hoofdstuk 15 – Je hebt me zo gelukkig gemaakt
403	Verantwoording
405	Lijst van de brieven
419	Geraadpleegde werken
421	Register

Inleiding

‘Ik ben te suf in mijn hoofd om wat dan ook klaar te spelen. Dat is deels het gevolg van een etentje gisteravond bij Clive om de mooie getalenteerde, aristocratische Sackville West te ontmoeten. Aan mijn strenge smaak voldoet ze niet – bloemrijk, besnord, parkietkleurig, met al de souplesse de aristocratie eigen, maar zonder de scherpzinnigheid van de kunstenaar. Ze schrijft 15 bladzijden per dag – heeft weer een boek af – geeft uit bij Heinemann – kent iedereen – Maar zou ik háár ooit kunnen kennen? Ik ga er dinsdag eten.’ Dat schrijft Virginia Woolf op 15 december 1922 in haar dagboek. Op het eerste gezicht laat de notitie niets te raden over. Dit is Woolf zoals veel mensen haar zien: hooghartig, intellectueel, ongenaakbaar, genadeloos. De ‘Koningin van Bloomsbury’ was gevreesd om haar talent mensen in één bijzin neer te zetten. Ze had geen geduld met domheid. ‘Meer hersens, O God, meer hersens!’ zou ze met de dichter Meredith uitroepen, in een brief van 23 januari 1924 aan dezelfde Clive Bell, haar zwager, naar aanleiding van een volgende ontmoeting met Vita Sackville-West.

Met dit beeld van Virginia Woolf voor ogen is het onmogelijk te verklaren hoe, op haar zuster Vanessa Bell na, Vita Sackville-West de belangrijkste vrouw in haar leven kon worden. Woolfs ‘strenge smaak’ was echter niet het enige perspectief van waaruit ze mensen bekeek. Met sommige mensen ging ze om omdat die haar op rationeel gebied inspireerden. Maar veel belangrijker voor haar waren de mensen die haar verbeel-

ding stimuleerden. En Sackville-West stimuleerde haar verbeelding meer dan wie ook.

De periode waarin Sackville-West de meeste invloed had op Woolfs leven is tegelijk de periode waarin Woolf haar belangrijkste werken schreef. Die werken volgden elkaar ook nog eens in ongewoon hoog tempo op: *Mrs Dalloway* (1925), *To the Lighthouse* (1927), *Orlando* (1928), *A Room of One's Own* (1929) en *The Waves* (1931). Het zijn de boeken waarop haar naam en faam berusten.

Met haar werk zou Woolf een grote invloed op Vita Sackville-West uitoefenen. Maar Sackville-Wests invloed op Woolf is groter. Als schrijver vond Woolf haar niet bijzonder boeiend, als vrouw des te meer.

Cambridge

De oorsprong van Virginia Woolfs strenge smaak lag in Cambridge, op de universiteit waaraan zij niet mocht studeren. Haar hele leven is ze omringd geweest door mannen die daar hun opleiding hadden genoten. Ze moest zich hun manier van denken en redeneren eigen maken om zich tegenover hen staande te kunnen houden, als vrouw en als schrijver. Haar houding ten opzichte van Cambridge is nooit eenduidig geweest: voor haar was het zowel een broeikas van mannelijke arrogantie en elitevorming als de voedingsbodem voor intellectuele eerlijkheid en kritiek op maatschappij en religie.

Om te beginnen had haar vader, Leslie Stephen, er gestuurd. In zijn tijd was Cambridge grotendeels religieus, maar door wat hij er leerde voelde hij zich gedwongen zijn geloof in God en daarmee zijn baan aan de universiteit op te geven. Hij werd een van de meest vooraanstaande intellectuelen van het Victoriaanse tijdperk, met standaardwerken op zijn naam als *History of English Thought in the Eighteenth Century* en de *Dictionary of National Biography*, een geschiedenis van Engeland in biografieën van de belangrijke personen, waarover hij de re-

dactie voerde. Boeken schrijven was een vanzelfsprekende bezigheid in huize Stephen; Thomas Hardy, George Meredith, Henry James en andere Victoriaanse schrijvers kwamen er regelmatig over de vloer.

Al zo lang als ze zich kon herinneren wilde Virginia Woolf schrijver worden. ‘Mijn hele opleiding heb ik te danken aan mijn vaders bibliotheek.’ Het was een grote bibliotheek, met voornamelijk Engelse literatuur en geschiedenis, van een man met een brede interesse. Hoewel een formele opleiding niet voor zijn dochter was weggelegd kreeg ze alle vrijheid van de bibliotheek gebruik te maken. Zonder enige begeleiding maar ook zonder enige beperking. ‘Lezen wat je leuk vindt omdat je het leuk vindt, nooit doen alsof je iets bewondert wat je niet bewondert – dat was zijn enige les in de kunst van het lezen. Met zo min mogelijk woorden, zo helder mogelijk, precies opschrijven wat je bedoelt – dat was zijn enige les in de kunst van het schrijven. Verder moest ik alles zelf leren.’² Ze zocht gretig haar eigen weg, legde haar eigen accenten en leerde onafhankelijk denken.

Deze verworvenheden kon ze goed gebruiken in de confrontatie met de volgende Cambridge-generatie. Haar broer Thoby, die wel mocht studeren, had zijn vrienden onder de briljantste studenten van zijn tijd. Virginia en haar zuster Vanessa leerden hen kennen op Gordon Square 46 in de licht verwaarloosde Londense wijk Bloomsbury, waar de kinderen Stephen op zichzelf waren gaan wonen.

Bloomsbury

De verhuizing, na de dood van hun vader in 1904, was een gedurfde stap. Ze sneden zich bijna willens en wetens los van hun jeugd. Daar hadden ze ook redenen voor: de geschiedenis

¹ Brief aan Ethel Smyth, 7 juni 1930.

² ‘Leslie Stephen’, 1932.

van het gezin Stephen leest als een catalogus van Victoriaanse gruwelen. Beide ouders waren eerder getrouwd geweest, en namen kinderen uit hun eerste huwelijken mee; Leslie's dochter Laura bleek geestesziek; George en Gerald Duckworth, de zonen van Virginia's moeder Julia, misbruikten hun halfzusters; hun zuster Stella Duckworth was op haar beurt het object van de obsessieve begeerte van de manisch-depressieve Jem Stephen, een neef van Leslie, die na zijn dood verdacht werd van de Jack-the-Rippermoorden. Toen Virginia 13 was overleed Julia Stephen. De last van de altijd aandacht en zorg eisende Leslie kwam vervolgens helemaal op de schouders van Stella te liggen, die, drie maanden nadat ze eindelijk door een huwelijk aan het ouderlijk huis ontsnapt was, plotseling stierf.

Na de dood van haar moeder, in 1895, kreeg Virginia haar eerste zenuwinstorting. Het was het begin van een lange reeks van ziektes en enkele periodes van krankzinnigheid. Het is achteraf moeilijk uit te maken aan welke ziekte Virginia Woolf leed. Misschien was ze manisch depressief, misschien schizofreen. Soms vertoonde ze symptomen van anorexia nervosa. Afgezien van de keren dat ze echt krankzinnig was, manifesteerde haar ziekte zich minstens één keer per jaar in de vorm van zware hoofdpijnen en griep, die haar weken aan bed gekluisterd konden houden. Toen Leslie Stephen in 1904 na een lang ziekbed stierf, werd ze weer krankzinnig. Ze deed een eerste zelfmoordpoging en zat een tijd in een inrichting.

Bloomsbury was, na het chique Kensington van hun jeugd, een stap terug op de maatschappelijke ladder, maar ook en vooral een stap naar de vrijheid, weg van betuttelende halfbroers en moraliserende tantes. Vanessa kon zich wijden aan het schilderen, Virginia aan het schrijven, terwijl Thoby carrière maakte bij het gerechtshof. Familie en oude vrienden bleven weg, daarvoor in de plaats kwamen Lytton Strachey, Clive Bell, Maynard Keynes en Desmond MacCarthy met hun vrienden. De Bloomsbury-groep is afwisselend afgeschilderd

Biografische schetsen van de belangrijkste personen

Bell, Clive (1881–1964)

De niet bijzonder productieve kunstcriticus Clive Bell was een van de oorspronkelijke leden van Bloomsbury. Deze levensgenieter en ongeneeslijke flirt was meer het object van roddels, wanhoop en hoofdschuddend medelijden dan een cultureel ijkpunt. Hij trouwde in 1909 met Woolfs zuster Vanessa Stephen, met wie hij twee kinderen kreeg: Julian (1908–1937) en Quentin (1910–1996). Daarna begon hij een uitgebreide jacht op Virginia. Hoewel de Bells levenslang bevriend bleven, was er na een verhouding tussen Vanessa en Roger Fry van een huwelijk in de praktische zin des woords geen sprake meer. Bell had een jarenlange maar bijna altijd moeilijke verhouding met Mary Hutchinson, zelf getrouwd met Jack Hutchinson. Over Bells hoofdwerk *Civilisation* zei Woolf dat de beschaving zoals die erin beschreven wordt uiteindelijk een etentje op Gordon Square 50 (Bells huis) blijkt. Bell was de eerste in Woolfs omgeving die bevriend raakte met Sackville-West.

Bell, Vanessa (1879–1961)

Woolfs oudere zuster Vanessa Bell was naast Leonard Woolf de belangrijkste persoon in haar leven. Al vanaf de kinderkamer bestond er tussen hen een ‘hechte samenzwering’. De nuchtere, praktische Vanessa was een goed tegenwicht voor Virginia. Concurrentie maakte evenzeer als waardering

deel uit van de verhouding: toen Virginia van iemand hoorde dat Vanessa het met schilderen veel zwaarder had dan zij met schrijven omdat Vanessa immers moest staan, kocht ze meteen een hoge schrijftafel, en heeft vervolgens jarenlang alleen staand geschreven. Na een korte relatie met Roger Fry woonde en werkte ze vanaf 1914 tot het eind van haar leven samen met de homoseksuele Duncan Grant. In 1918 kreeg ze met hem een dochter, Angelica (1918–2012). Zowel zij als Duncan Grant behoren tot de belangrijkste Engelse schilders van het interbellum.

Colefax, Lady Sibyl (1874–1950)

Woolf en Sackville-West waren beiden trofeeën in Sibyl Colefax' eeuwige jacht op interessante mensen voor haar salon in Argyll House, Chelsea; en beiden ervoeren dit als een zeer gemengd genoegen. Zelfs de spelling van haar voornaam blijft door de hele briefwisseling variëren. Woolf kreeg de eerste uitnodiging voor haar salon naar aanleiding van het succes van *Jacob's Room* (1922), maar ging volgens eigen zeggen pas na de vijftigste. Naar aanleiding van hun eerste ontmoeting schreef Virginia over haar in haar essay 'Am I a Snob': 'Ik vergeleek haar met een trosje rode kersen op een harde zwarte strohoed.'

Eliot, Thomas Stearns (1888–1965)

In deze brieven mag het misschien anders lijken, maar de Amerikaanse dichter Eliot was voor Woolf een ijkpunt op het gebied van de hedendaagse poëzie. De Hogarth Press publiceerde zowel zijn *Poems* als de Engelse boek-editie van *The Waste Land*. Eliot was een vriend van de Woolfs, maar altijd een licht afstandelijke vriend. Het contact werd bemoeilijkt door Eliots vrouw Vivienne, die langzaam krankzinnig werd.

Forster, Edward Morgan (1879–1970)

Woolf had veel respect voor de romans van E.M. Forster, een belangrijk lid van de Bloomsbury-groep, maar enigszins afzijdig. Hij had aanmerkelijk meer moeite met zijn homoseksualiteit dan bijv. Strachey of Grant. *Maurice*, uit 1914, had een openlijk homoseksuele thematiek en verscheen pas in 1971, kort na zijn dood. Zijn beste vriend binnen Bloomsbury was Leonard Woolf, die hem aanzette tot het schrijven van zijn bekendste roman, *A Passage to India*.

Fry, Roger (1866–1934)

Roger Fry sloot zich pas in 1910 aan bij Bloomsbury. Hij was een stuk ouder dan de rest. Maar toen die hem leerde kennen, was hij net bezig met zijn tweede jeugd: hij had het werk van Cézanne ontdekt. Met hulp van Bloomsbury organiseerde hij dat najaar de eerste, en in 1912 de tweede *Post-Impressionist Exhibition*, die behoorlijk wat schandaal veroorzaakten en Bloomsbury berucht maakten. Op het gebied van de schilderkunst was Roger Fry de belangrijkste theoreticus van Bloomsbury, hoewel niet de belangrijkste schilder.

Roger Fry's vrouw werd krankzinnig door verdikking van de schedel. Nadat zij in een gesticht was opgenomen kreeg hij met Vanessa Bell een korte verhouding, die zich ontwikkelde tot een levenslange vriendschap. Vanaf 1926 was Helen Anrep zijn levensgezellin,

Na zijn dood schreef Woolf zijn biografie, die in 1940 verscheen.

Keynes, Maynard (1883–1946)

De belangrijkste econoom van de eerste helft van de twintigste eeuw hoorde ook bij de Bloomsbury-groep. Hij was oorspronkelijk wiskundige, maar maakte school met zijn ideeën over de taak van de overheid in het stimuleren van de economie, zoals later in Amerika in de praktijk gebracht door presi-

dent Roosevelt. Binnen Bloomsbury was hij een van de meest uitgesproken homoseksuelen. Hij had verhoudingen met Lytton Strachey en Duncan Grant. In 1921 werd hij verliefd op de Russische ballerina Lydia Lopokova, met wie hij in 1925 trouwde.

MacCarthy, Desmond (1877–1952)

MacCarthy was van de Bloomsbury-groep degene van wie het meest verwacht werd, bijvoorbeeld de grote Engelse roman van de twintigste eeuw. Maar veel meer dan kritieken, vooral voor *New Statesman*, waar hij redacteur was, heeft hij nooit geschreven. In vrijwel alles wat Woolf over hem schrijft is de teleurstelling voelbaar.

Morrell, Lady Ottoline (1873–1938)

‘We hebben net de schitterende Lady Ottoline Morrell leren kennen, die het hoofd van een Medusa heeft, maar ze is ondanks dat heel eenvoudig en onschuldig, en aanbidt de kunsten’, schrijft Virginia Woolf in mei 1909 aan haar nicht, Emma Vaughan. Morrell, van adellijke afkomst maar zeer rebels, stelde in de oorlog haar landhuis Garsington Manor, bij Oxford, open voor dienstweigeraars en kunstenaars. De weekenden in Garsington bleven tot 1927, toen de Morrells Garsington verlieten, belangrijke culturele samenkomsten. Maar ook de even magistrale als groteske verschijning van Morrell zelf heeft in de literatuur haar sporen nagelaten: verschillende romanfiguren, zoals Hermione Roddice in *Women in Love* van D.H. Lawrence en Priscilla Wimbush in *Chrome Yellow* van Aldous Huxley, zijn op haar gebaseerd.

Lady Ottoline was getrouwd met Philip Morrell, met wie ze een dochter, Julian, had. Het huwelijk werd getekend door de nodige affaires, zoals haar affaire met activist/filosoof Bertrand Russell. Ook ging het gerucht dat ze verliefd was op Woolf. Philip Morrell achtervolgde Woolf jarenlang met zijn ongewenste avances.

Mortimer, Raymond (1895–1980)

Schrijver en criticus bij *New Statesman*, waar Desmond MacCarthy redacteur was. Mortimer was een goede vriend van de Nicolson, vooral van Harold, met wie hij een verhouding kreeg.

Nicolson, Harold (1886–1968)

Harold Nicolson trouwde in 1913 met Vita Sackville-West met wie hij twee kinderen kreeg: Ben (1914–1978) en Nigel (1917–2004). Hij was diplomaat in Constantinopel, Teheran en Berlijn. Daarna gaf hij, vooral op aandringen van zijn vrouw, zijn carrière op, werkte een tijdje als journalist en ging vervolgens de politiek in, eerst voor de conservatieven en na 1947 voor Labour. Hij schreef enkele biografieën van schrijvers.

Sackville-West, Edward (1901–1965)

Eddy Sackville-West was de neef van Vita Sackville-West, een zoon van Charles Sackville-West, haar oom van vaderskant. Hij was zeer muzikaal en schreef in de jaren 1920 en '30 een reeks autobiografische romans. Zijn homoseksualiteit versterkte zijn band met Vita nog. Zijn vader erfde Knole en gaf het in 1947 aan de National Trust (Monumentenzorg).

Sackville, Lady Victoria (1862–1936)

Victoria Sackville was het buitenechtelijke kind van de ongetrouwde Engelse diplomaat Lionel Sackville-West en Josefa Durán, een Spaanse, als danseres internationaal befaamd onder de naam Pepita. Na de dood van haar moeder woonde ze met haar vader in Buenos Aires en Washington. Terug in Engeland trouwde ze met haar neef, die net als haar vader Lionel Sackville-West heette. Vita Sackville-West was haar enige kind. Via haar man erfde ze het huis van haar vader, Knole. Op haar 42ste zwoer ze seks af en gaf haar man permissie zijn gerief bij minnaressen te zoeken. Lady Sackville had een

huis voor zichzelf in Ebury Street, Londen. Zij zelf vond gezelschap en (financiële) steun bij de rijke John Murray Scott, bijgenaamd ‘Seery’, wiens vermogen ze, na een rechtszaak die veel publiciteit kreeg, voor het grootste deel erfde. Vita Sackville-West vereerde haar moeder, die zij en Nicolson B.M. (Bonne Maman) noemden, en besprak haar liefdesleven met haar, maar Lady Sackville was veeleisend en wispelturig.

Sitwell, Edith (1887–1964), Osbert (1892–1969) en Sacheverell (1897–1988)

De Sitwells waren vanaf het begin van de jaren 1920 bijna een kunststroming op zich. Ze waren niet alleen druk met dichten en het ontdekken van andere dichters, ze hielden zich ook nog bezig met beeldende kunst en architectuur. Binnen de moderne stroming waren ze het alternatief voor het al gevestigde Bloomsbury. In tegenstelling tot Bloomsbury veroverden de Sitwells hun positie met, naast de kwaliteit van hun werk, het schaamteloos nastreven van publiciteit. Vooral Osbert wist met zijn satirisch talent het nodige stof te doen opwaaien, terwijl Edith met een slag en een sneer en een aristocratisch-poëtische pose de aandacht trok. Sacheverell trad van de drie het minst op de voorgrond, maar was de meest eigenzinnige en toegewijde schrijver.

Smyth, Ethel (1858–1944)

Na een vroege carrière als pianist sloot Ethel Smyth zich aan bij de suffragettes in de strijd voor het vrouwenkiesrecht. Men zegt wel dat ze de vooraanstaande suffragette Emmeline Pankhurst, op wie ze verliefd was, nog heeft geleerd stenen te gooien. Haar aandeel in de strijd bracht haar nog in de gevangenis. Vervolgens vatte ze een carrière als componist aan. Ze had een affaire met Henry Brewster, wiens teksten ze op muziek zette en was nauw bevriend met Maurice Baring. Haar karakter was onconventioneel, haar muziek tradi-